

MOLNÁR ERZSÉBET*

A szándékosság és gondatlanság normatív fogalmának értelmezési problémái az immateriális bűncselekmények körében**

I. Bevezetés

Az immateriális bűncselekmények olyan deliktumok, amelyek törvényi tényállása nem tartalmaz eredményt, ezáltal azok az elkövetési magatartás kifejtésével befejezetté válnak.¹ E deliktumok esetén a magatartás realizálásából származó potenciális veszély kizárólag kodifikációs indok tehát, nem objektív tényállási elem. A bűnösségen alapuló felelősség elve alapján valamely cselekmény, emberi magatartás kizárólag akkor minősül bűncselekménynek, ha azt bűnösen, azaz szándékosan vagy gondatlanul követik el. Az elkövető és a társadalomra veszélyes cselekménye, illetve annak következményei közötti felróható pszichés viszony tehát a jogállami büntetőjog-rendszerekben a büntetendőség szükségképpeni feltétele.² A 2012. évi C. törvény (Btk.) által rögzített szándékosság, va-

* tanársegéd, SZTE ÁJTK Bűnügyi Tudományok Intézete

** A kutatást az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosító számú, *Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban* című projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásában valósul meg.

¹ E bűncselekmények elnevezésére használja még a szakirodalom az *absztrakt veszélyeztető, az alaki bűncselekmények, a formális bűncselekmények* (TOKAJI GÉZA: *A bűncselekménytan alapjai a magyar büntetőjogban. Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó.* Budapest, 1984. 191. p.; HELLER ERIK: *A magyar büntetőjog tankönyve. Bevezetés és általános rész. I. Félkötet.* A Szent István Társulat Rt. Szegedi Fiókja. Szeged, 1931. 124. p.), illetve a *magatartási bűncselekmények* (FÖLDVÁRI JÓZSEF: *Magyar büntetőjog.* Osiris. Budapest, 2002, 103. p.) megnevezést is, amelyeket e tanulmány keretei között szinonimaként fogok használni. A német büntetőjog-tudomány egyes képviselői szerint e deliktumtípus absztrakt veszélyeztetőként történő megnevezése félrevezető, hiszen maga a kifejtett és inkriminált magatartás hordozza a veszélyt, azaz a büntetendővé nyilvánított magatartás és a büntetendőség indokát jelentő veszély voltaképpen egybeolvad. (BAROKE, ÚTA: Grenzlose Vorverlagerung des Strafrechtsschutzes durch Gefährdungsdelikte? in: SINN, ARNDT (hrsg.): Grenzen der Vorverlagerung in einem Tatstrafrecht. Eine rechtsvergleichende Analyse am Beispiel des deutschen und ungarischen Strafrechts. V&R Unipress. Universitätsverlag Osnabrück. Osnabrück, 2011. 247., 252. pp.; Vö. HELLER 1931. 125. p.)

² NAGY FERENC: *Anyagi büntetőjog.* Általános rész I. Iurisperitus Bt. Szeged, 2014. 250. p.

lamint gondatlanság fogalom alapján a bűnösség bármely formájának megállapításához szükséges kritérium az, hogy az elkövető előre lássa *cselekménye következményeit*.³

Tanulmányom célja a „*cselekmény következményeinek előrelátása*” bűnösségi kitétel értelmezése immateriális bűncselekményeknél. Annak megállapítása, hogy az absztrakt veszélyhelyzet előrelátása tényállási követelmény-e, nagyban függ attól, hogy milyen *következményeket* tekintünk a bűnösség megállapítása szempontjából relevánsnak. Tekintettel arra, hogy a bűnösségi alakzatok körében a jogalkotó nem az *eredmény*, hanem a *következmény* fogalommal operál, a kérdés megválaszolása álláspontom szerint in abstracto problémát jelent az immateriális bűncselekmények körében. Vajon mit jelent a *következmény* terminus technikus az immateriális deliktumok esetében, ahol is a bűncselekmény az elkövetési magatartás realizálásával megvalósul? A tettes mulasztással realizált elkövetési magatartásának egy tiszta mulasztásos deliktum esetében milyen *következménye* lehet, amelyeket előre kellett volna látni? Tekintható-e az absztrakt veszélyhelyzet előidézése *következménynek* annak a dogmatikai tételnek a fényében, hogy a bűncselekmény tettese tudatának *az objektív tényállási elemeket, illetve az azokat megvalósító életbeli jelenségeket*⁴ kell átfognia? Avagy hasonló logika mentén, ad absurdum vajon tekinthető-e valamely absztrakt veszélyeztető deliktumhoz kapcsolódó objektív büntethetőségi feltétel *következménynek* a bűnösség vizsgálata szempontjából, tekintet nélkül arra, hogy az objektív büntethetőségi feltétel *nem objektív tényállási elem*?

Az immateriális bűncselekmények bűnösségi konstrukciója értelmezéséhez elengedhetetlen az absztrakt veszélyeztető bűncselekmények és a bűnösségi alakzatok jellemzőinek áttekintése, kizárólag abban a terjedelemben, amelyben az a tanulmányban feltett főkérdés megválaszolásához, illetve az azzal kapcsolatos problematika felvázolásához szükséges. Ennek érdekében a tanulmány az objektív körülmények vizsgálatától a szubjektív felé haladva először az absztrakt veszélyeztető deliktumok dogmatikai jellemzőit, illetve azok létének kriminálpolitikai megfontolásait tárja fel, majd pedig a bűnösség két alakzatának részletekbe nem nyúló elemzését végzi el, tudománytörténeti matériák alapul vételével. Tekintettel arra, hogy a bűnösségi elemek tudati oldalának az objektív tényállási elemekre kell kiterjednie, az elkövető tudatának azokat kell átfognia, akarat-érzelmi viszonyulásának is e tényállási elemekre kell kizárólag kiterjednie, úgy a bűnösségi alakzatok témaspecifikus vizsgálatát követően formállogikai értelmezési módszertan segítségével hívásával foglalok állást a „*következmény*” terminus technikus mi-kénti értelmezése kérdésében.

³ A cselekmény következményeinek előrelátása a hanyagság esetén hiányzik, (Vö. NAGY 2014, 188. p.) ennek következtében akarat-érzelmi oldala sincsen (Vö. FORINTOS GYÖRGY: *A gondatlanság*. Jogtudományi Közlöny 1951/10. 604-610. p., 604. p.; NAGY 2014, 189. p.) Ebben az esetben a büntethetőséget éppen az előrelátás elkövetőnek felróható hiánya alapozza meg.

⁴ NAGY 2014, 180. p.

II. Immateriális bűncselekmények dogmatikai és kriminálpolitikai jellemzői

1. Az absztrakt veszélyeztető bűncselekmények dogmatikai konstrukciója

Büntetőjog-dogmatikai axióma, hogy a bűncselekménynek minősülő emberi magatartások nem minden következménye tekinthető bűncselekménytani értelemben vett eredménynek.⁵ Valamely büntetendővé nyilvánított emberi magatartásból eredő sérelem, illetve veszély – ahogyan azt *Pintér* megfogalmazza – tágabb értelemben véve túlnó a büntetőjog keretein.⁶ A veszély, illetve a sérelem tehát akkor tekinthető bűncselekménytani értelemben vett eredménynek, ha a *jogalkotó* azt a törvényi tényállásban *eredményként deklarálta*. Amennyiben a jogalkotó valamely deliktum törvényi tényállásában eredményt nem jelölt meg, az természetesen nem jelenti azt, hogy ontológiaiilag az elkövetési magatartással okozatosan nem áll, illetve állhat fenn valamely védendő jogi tárgy sérelme bekövetkezésének objektív lehetősége.⁷ Azt jelenti pusztán, hogy a jogalkotó az adott magatartás büntetendőségéhez elegendőnek tartja a magatartás kifejtését. Ontológiai értelemben azonban az elkövetési magatartás, a magatartás kifejtése kapcsán fennálló távoli, közeli, közvetlen, illetve közvetett veszély,⁸ valamint a magatartással okozati összefüggésben potenciálisan bekövetkező valamely sérelem lineáris idővonalra felvezethető életbeli jelenségek. Azaz a veszély ontológiai értelemben *mindig* megelőzi a sérelem bekövetkezését.⁹ A kérdés az azonban, hogy a jogalkotó döntése szerint a cselekmény kronológiájában mely mozzanatok bírnak büntetőjogi felelősséget *megalapozó*, illetve azt *fokozó* jelentőséggel. Mint ahogyan azt *Kádár* megfogalmazza: „Az eredmény megállapításánál a törvényhozó a kontinuumot a jogi relevancia szempontjából valamely ponton megszakítja.”¹⁰ Amennyiben tehát a jogalkotó materiális sértő deliktumot hoz létre, úgy a felelősség megállapításának feltétele a sérelem bekövetkezése, illetve az annak bekövetkezését átfogó szándékosság avagy gondatlanság fennállása. Hasonló a helyzet akkor, ha materiális veszélyeztető tényállást konstruál. Ez esetben azonban a tényállásban megfogalmazott veszély képezi a büntetőjogi felelősség objektív alapját, az ehhez képest realizálódó sérelem a felelősséget tipikusan fokozza. Ha azonban a jogalkotó valamely törvényi tényállásban egyáltalán nem fogalmaz meg eredményt, úgy a büntetendőség objektív alapját a diszpozícióban meghatározott elkövetési magatartás képezi. Ez utóbbi esetben a veszély nem szerepel a tényállásban, így az nem tekinthető eredménynek.¹¹ Tekintettel azonban arra, hogy valamely emberi magatartás

⁵ TOKAJI 1984, 190. p.

⁶ PINTÉR JENŐ: *A veszély fogalma és jelentősége a büntetőjogban*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1965. 5. p.

⁷ KÁDÁR MIKLÓS – KÁLMÁN GYÖRGY: *A büntetőjog általános tanai*. Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1966, 290. p; VISKI LÁSZLÓ: *Bűnösségi problémák a közlekedési büntetőjogban*. Állam- és Jogtudomány 1/1962. 5–49. pp., 34. p.

⁸ A veszély fogalmáról lásd részletesen: ANGYAL PÁL: *A veszélyfogalom a büntetőjogban*. A Magyar Tudományos Akadémia Kiadása. Budapest, 1942; PINTÉR 1956.

⁹ KÁDÁR – KÁLMÁN 1966, 290. p

¹⁰ KÁDÁR – KÁLMÁN 1966, 289. p.

¹¹ TOKAJI 1984, 191. p.; KARSAI, KRISZTINA – SZOMORA, ZSOLT: *Anknüpfungspunkte für eine Vorverlagerung im ungarischen Strafrecht – Eine Bestandsaufnahme*. in: SINN, ARNDT (hrsg.): *Grenzen der Vorverlagerung in*

büntetendővé nyilvánítása csak abban az esetben lehet legitim és indokolt, ha az valamilyen jogi tárgyat, védendő érdeket sért vagy veszélyeztet, úgy az immateriális bűncselekmények kriminalizációs indoka¹² tényállásszerű veszélyeztető eredmény hiányában is valamely jogi tárgy veszélyeztetése kell, hogy legyen.¹³ Azaz addig, amíg a materiális (konkrét) veszélyeztető deliktumok esetében a veszély büntethetőségi feltétel, addig az immateriális (absztrakt veszélyeztető) bűncselekmények esetén a veszély kriminalizációs indok.¹⁴ A bűncselekmény eredménye tehát *a törvényi tényállásban megjelölt* külvilági változás, amely az elkövetési magatartással okozati összefüggésben jön létre.¹⁵ Az eredmény lehet sértő, illetve veszélyeztető, azaz a tényállási elemként megnevezett változás állhat a védett jogi tárgy külvilágban megjelenő sérelmében, avagy a sérelem bekövetkezésének potenciális lehetőségében. *Földvári* álláspontja szerint olyan deliktumok létrehozása, amelyek törvényi tényállása nem nevez meg eredményt, csak akkor indokolt, ha a tényállásban meghatározott magatartás kizárólag meghatározott társadalomra veszélyes következményekkel járhat, valamint ha e következmények beállásának lehetősége minden esetben fennforog.¹⁶ A veszély mint eredmény, illetve a veszély mint materiális jogellenességi tartalmat magában hordozó kodifikációs indok között tehát nem, illetve nem feltétlen a mennyiségi különbség a differentia specifica, hanem kizárólag az a jogalkotói döntés, hogy valamely veszélyt tényállási elemként jelöl-e meg, vagy sem. Eszerint addig, amíg materiális veszélyeztető bűncselekmények esetén az eredményként megfogalmazott veszély hiánya a bűncselekmény tényállásszerűségét zárja ki, addig az immateriális bűncselekmények esetén a veszély hiánya – egyetértve *Tokaji* megállapításával – meghatározott feltételek mellett legfeljebb a deliktum materiális jogellenességét, társadalomra veszélyességét érintheti.¹⁷

2. Absztrakt veszélyeztető bűncselekmény mint expanziós jelenség

Az immateriális bűncselekmények létének kriminálpolitikai indoka az inkriminált magatartás által a jogi tárgy absztrakt veszélyeztetésének megvalósulása, azaz a veszélyhelyzet tényleges vagy potenciális bekövetkezése, függetlenül attól, hogy azt a jogalkotó az ilyen deliktum törvényi tényállásának minősítő körülményeként értékeli-e vagy sem. Az így konstruált bűncselekmények objektív ismérve az, hogy a jogalkotó a poten-

einem Tatstrafrecht. Eine rechtsvergleichende Analyse am Beispiel des deutschen und ungarischen Strafrechts. V&R Unipress. Universitätsverlag Osnabrück. Osnabrück, 2011. 310–321., 318. pp.

¹² Vö. BAROKE 2011, 251. p.; KÁDÁR – KÁLMÁN 1966, 422. p.

¹³ Vö. TOKAJI 1984, 192. p.; PINTÉR 1965, 5. p.

¹⁴ ANGYAL kétféle eredmény-fogalmat használ 1920-as tankönyvében: egyrésztől szól ún. tevékenységi eredményről, amely voltaképpen a tényállásszerű eredménynek felel meg, másrésztől ún. jogi eredményről, amely valamely jogi tárgy sérelme vagy veszélyeztetése, és amely nélkül hiányzik a büntetendőség jogalapja, így szükségképpen minden bűncselekménynek van. (ANGYAL PÁL: A magyar büntetőjog tankönyve. Athenaeum Kiadó. Budapest, 1920. 93. p.; Vö. FINKEY FERENC: *A szándék fogalma és ismérvei a büntetőjogban. Különös tekintettel „a szándék hiánya miatt” történő felmentésekre.* A Pesti Lloyd-társulat Könyvnyomdája. Budapest, 1899. 25. p.)

¹⁵ HELLER 1931, 124. p.; KÁDÁR – KÁLMÁN 1966, 288. p.; TOKAJI 1984, 190. p.

¹⁶ FÖLDVÁRI 2002, 103. p.; Vö. VISKI 1962, 15. p.

¹⁷ TOKAJI 1984, 192. p.

ciális sérelem vagy veszély bekövetkezéséhez vezető okfolyamatba a kriminalizációval olyan időpillanatban lép be, amikor még káros következmény abból nem keletkezett.¹⁸ Ezáltal a magatartás büntetendőségét a potenciálisan bekövetkező káros következménytől függetlenül vertikális síkon hozza előre, tipikusan generálpreventív megfontolásból. A büntetendőség horizontális, illetve vertikális síkon történő előrehozatala,¹⁹ mindinkább a veszély, avagy a veszély bekövetkezése lehetőségének büntetendővé nyilvánítása olyan tendencia, amely fokozottan jelenik meg napjaink büntetőjog-rendszereiben. Amíg Heller 1931-es tankönyvében még megfogalmazta, miszerint „a bűncselekmények túlnyomó többsége anyagi bűncselekmény, (...) az alaki bűncselekmények csoportja kicsiny és az odatartozó esetek jelentősége nagyobbára csekély, leginkább rendőri tilalmak megszegése tartozik ide,²⁰ addig ez a tendencia napjainkra megfordult,²¹ a Btk.-ban található bűncselekmények túlnyomó többsége immateriális deliktum. Habár az immateriális bűncselekmények jelensége nem új,²² mégis kimondható – ahogyan azt a német jogtudomány megfogalmazta, – hogy napjainkra e kodifikációs módszer a jogalkotó „kedvenc gyermekévé” vált.²³ Így fokozottan fennáll az igény arra nézve, hogy a kikristályosodott büntetőjog fogalmak a kvantitatíve és kvalitatíve megjelenő új jelenségek vonatkozásában is tiszta és adekvát dogmatikai rendszert alkossanak. Ezen expanziós jelenség elnevezése a német jogtudomány által kifejlesztett Vorverlagerung-jelenségnek, amelynek jelentése a *büntetendőség előre hozatala*.²⁴ Nem minden absztrakt veszélyeztető bűncselekmény tekintendő olyan Vorverlagerung-jelenség, amely léteének legitimitása a jogállamiság eszméje szempontjából megkérdőjelezendő.²⁵ Ahogyan azt Heinrich kifejti az absztrakt veszélyeztető bűncselekmények jellegzetessége az, hogy a kifejtett magatartás tipikusan már önmagában alkalmas arra, hogy konkrét, közvetlen veszély, avagy abból sérelem potenciálisan bekövetkezzen. Ezáltal tehát az elkövető magatartása kifejtésével minden további nélkül elindít egy olyan folyamatot, amely okozatosan és tipikusan súlyosabb következmények megvalósulásához vezethet.²⁶ Azaz az ilyen cselekmény, elkövetési magatartás büntetendőségének indoka az, hogy a magatartás kifejtését követően az a körülmény, hogy abból valamilyen káros kö-

¹⁸ Vö. SINN, ARNDT: *Vorverlagerung der Strafbarkeit – Begriff, Ursachen und Regelungstechniken*. in: SINN, ARNDT (hrsg.): *Grenzen der Vorverlagerung in einem Tatstrafrecht. Eine rechtsvergleichende Analyse am Beispiel des deutschen und ungarischen Strafrechts*. V&R Unipress. Universitätsverlag Osnabrück. Osnabrück, 2011. 13–41. pp. 14. p.; 31. p.

¹⁹ Vö. NAGY FERENC: *Régi és új tendenciák a büntetőjogban és a büntetőjog-tudományban*. Akadémiai Kiadó. Budapest, 2013. 126. p.; SINN 2011, 17. p.

²⁰ HELLER 1931, 136. p.; Vö. FORINTOS 1951, 609. p.; FINKEY 1988, 19. p.

²¹ Az absztrakt veszélyeztető bűncselekmények számának növekvő tendenciájáról a német büntetőjog-rendszerben lásd: SINN 2011, 31. p.

²² Vö. VISKI 1962, 9. p.

²³ BAROKE 2011, 247. p.

²⁴ A Vorverlagerung-jelenség mind horizontális síkon, mind pedig vertikális síkon megjelenik a büntetőjog-rendszerben (NAGY 2013, 127. p.). Előbbi esetben az előkészületi magatartások széleskörű büntetendősége, illetve előkészületi jellegű tényállások létrehozatalát jelenti, még utóbbi alatt a büntetendőségnek a sérelem bekövetkezésétől való függővé tétele helyett a kriminalizációs hangsúly veszély felé tolódása értendő. Így a témaspecifikus szakirodalom úgy a konkrét, mint az absztrakt veszélyeztető bűncselekményeket is Vorverlagerung-jelenségnek aposztrofálja (BAROKE 2011, 248. p.; KARSAI – SZOMORA 2011, 318. p.)

²⁵ Vö. SINN 2011, 14. p.

²⁶ HEINRICH, Berndt: *Die Grenzen des Strafrechts bei der Gefahrprävention*. ZStW 1/2009. 94–130. pp., 124–125. pp.

vetkezmény bekövetkezik-e, tipikusan már nem az elkövetőn, sokkal inkább a véletlenül múlik.²⁷ Ezzel szemben azon absztrakt veszélyeztető bűncselekmények esetén, amelyek tisztán a Vorverlagerung-jelenség körébe illeszthetők, arról van szó, hogy az elkövetőnek a törvényi tényállásban megfogalmazott, ezáltal büntetőjogi felelősséget megalapozó magatartása a jogi tárgyra is csak távoli, közvetett veszélyt jelent, a védendő érdek közvetlen veszélyeztetése, avagy megsértése ténylegesen az elkövető, avagy más személy további magatartásától függ.²⁸ Azaz, ha az okfolyamat a magatartás kifejtésével elindulva minden további nélkül alkalmas jogi tárgynak olyan sérelmet okozni, amely büntetőjogi beavatkozást tesz szükségessé, úgy az absztrakt veszélyeztető bűncselekmény léte legitim.

3. Az immateriális deliktumok vizsgálati körének szűkítése

Összefoglalóan megállapítható, hogy az absztrakt veszélyeztető bűncselekmények létének jogpolitikai indoka – a konkrét veszélyeztető deliktumokkal szemben – az eredmény mint tényállási követelmény, így az annak bekövetkezésével, valamint annak kauzalitásával kapcsolatos bizonyítási kötelezettség eliminálása.²⁹ Az eredmény elhagyásából eredően az immateriális deliktumok körében különböző kodifikációs módszerekkel találkozunk. Így vannak olyan bűncselekmények, amelyek tényállásába a jogalkotó az „alkalmasság”, az inkriminált magatartásnak valamely káros következmény előidézésére való alkalmasságának kritériumát mint objektív tényállási elemet építette be,³⁰ más immateriális tényállásokban „célzatot”, azaz valamilyen káros követelmény előidézésének céljából történő elkövetés szubjektív kritériumát állította fel a jogalkotó.³¹ Megint más absztrakt veszélyeztető tényállásokhoz ún. objektív büntethetőségi feltételt kapcsolott.³² Az említett esetekben – habár valóban alaki bűncselekményről beszélünk, – álláspontom szerint a jogalkotó a magatartásnak a meghatározott külvilági változás előidézésre való alkalmassága, avagy meghatározott cél elérése érdekében történő elkövetése követelményének deklarálásával kifejezésre juttatja a magatartás veszélyességének mibenlétét, azaz azt a tényálláshoz nem tartozó, ámde konkrétan megfogalmazott ontológiai eredményt, káros következményt, amely realizálódásának veszélyét az inkriminált magatartás magában hordozza, ezáltal a büntetendőség indokolt. E követelmények deklarálásával álláspontom szerint voltaképpen az absztrakt veszélyeztető bűncselekmény extenzív jellegének korlátok közé szorításáról van szó, amely korlát a magatartás materiális jogellenességének külső határa. Tovább megy ennél a jogalkotó akkor, ami-

²⁷ HEINRICH 2009, 125. p.

²⁸ HEINRICH 2009, 125. p.

²⁹ Vö. SINN 2011, 14. p.; BAROKE 2011, 251. p.

³⁰ Pl. Btk. 216. § Közösség tagja elleni erőszak; Btk. 226. § Rágalmazás; Btk. 227. § Becsületsértés; Btk. 244. § Állatkínzás; Btk. 335. § Önkényuralmi jelkép használata; Btk. 337. § Rémhírterjesztés; Btk. 339. § Garázdaság; Btk. 381. § Uzsora-bűncselekmény; Btk. 417. § Fogyasztók megtévesztése.

³¹ Pl. Btk. 185. § Teljesítményfokozó szerrel visszaélés; 200. § Kerítés; 205. § Szeméremcsértés; Btk. 222. § Zaklatás; 370. § Lopás; Btk. 389. § Pénzhamisítás; Btk. 422. § Tiltott adatszerezés.

³² Pl. Btk. 162. § Öngyilkosságban közreműködés; Btk. 191. § Emberrablás feljelentésének elmulasztása; Btk. 293. § (4) bek. Hivatali vesztegetés; Btk. 397. § A költségvetési csaláshoz kapcsolódó felügyeleti vagy ellenőrzési kötelezettség elmulasztása.

kor valamely absztrakt veszélyeztető tényálláshoz olyan feltételt kapcsol, amely a büntetendővé nyilvánított magatartás megvalósulása esetén *expressis verbis* korlátozza az elkövető büntetőjogi felelősségét azáltal, hogy az immateriális tényállás által hordozott absztrakt veszélyességi tartalmat megtestesítő, objektív büntethetőségi feltétel képében materializálódó káros következmény objektív, az elkövető tudattartamától független bekövetkezése esetén áll csak fenn büntetőjogi felelősség.³³

A magatartás következményei előrelátásának mikénti értelmezése álláspontom szerint kevésbé problematikus azon deliktumok esetén, ahol a jogalkotó tényállási elemként az *alkalmasság*, vagy a *célzat* kritériumát beillesztette, mint azon bűncselekmények esetén, ahol potenciális (mintegy eredményt pótló) *következményt* egyáltalán nem jelenít meg a jogalkotó tényállási szinten. Ezért az immateriális bűncselekmények in abstracto vizsgálati körét azokra a deliktumokra korlátozom, amelyek objektív tényállása tisztán elkövetési magatartást tartalmaz, objektív alkalmasság, avagy szubjektív célzat deklarálása nélkül.

III. Kodifikált bűnösségfogalom kialakulása és jelen formájában való megjelenése a Btk.-ban

A szándékosság, valamint a gondatlanság fogalmának kodifikálása egészen az 1950. évi II. törvény (Bt.) megalkotásáig váratott magára,³⁴ ám a joggyakorlat, valamint a jogtudomány e fogalmakat régtől fogva kimunkálta³⁵ és – szűk kivételtől eltekintve³⁶ – konsekvensen alkalmazta is.³⁷ A bűnösség fogalma vonatkozásában kialakult elméletek és fogalmi irányzatok részletes ismertetése meghaladná e tanulmány tartalmi kereteit, ám az elemzés tárgyát képező fogalmi elem mikénti értelmezése szempontjából elengedhetetlen két olyan elmélet felvázolása, amely a mai kodifikált szándékosság, valamint gondatlanság fogalmak megjelenését determinálták.

Az ún. akaratemélet szerint a szándékosság megegyezik a bűncselekmény akarásával,³⁸ az ún. tudatemélet pedig kizárólag az elkövető tudatát, képzetét helyezi a középpontba.³⁹

Finkey megfogalmazása szerint „*a tudat az értelmi erőt, az akarat a hajtóerőt adja*”.⁴⁰ Tekintettel arra, hogy szándék nem létezik tudat nélkül, éppen úgy, ahogyan akarat nél-

³³ Az objektív büntethetőségi feltel bűnösségen alapuló felelősség elvével való összeegyeztethetőségének kérdése túlterjeszkedik jelen tanulmány tartalmi keretein. Fontos azonban e helyen említést tenni arról, hogy az absztrakt veszélyeztető tényálláshoz kapcsolt ilyen feltétel csak akkor felel meg a bűnösségi elvnek, ha a tényállás valóban magában hordozza a kriminalizáció indokál szolgáló materiális jogellenességi tartalmat. Lásd részletesen: (STRATENWERTH, GÜNTER: *Objektive Strafbarkeitsbedingungen im Entwurf eines Strafgesetzbuchs* ZStW 4/1959. 565–578. pp.)

³⁴ SCHULTHEISZ EMIL: *A Btk. reformjára vonatkozó elgondolások (I.)* Jogtudományi Közlöny 1949/9-10. pp., 193–199. pp., 198. p.

³⁵ FINKEY 1988, 6. p., 89. p.; ANGYAL 1920, 325. p., 336. p.

³⁶ A kodifikációs munkálatok során a jogtudományban megjelenő eltérő álláspontok miatt a gondatlanság mikénti szabályozása terén került sor hevesebb szakmai vitára, a szándékosság kimunkált fogalma szilárd talajon állt. (SCHULTHEISZ 1949, 198. p.; Vö. FORINTOS 1951, 604. p.)

³⁷ Vö. VISKI 1962, 9–12. pp.

³⁸ FINKEY 1899, 13–14. pp.; KÁDÁR – KÁLMÁN 1966, 447. p.

³⁹ FINKEY 1899, 13–14. pp.; KÁDÁR – KÁLMÁN 1966, 448. p.

⁴⁰ FINKEY 1899, 22. p.

kül sem,⁴¹ a két elméletnek megfelelően a szándékosságnak, valamint a tudatos gondatlanságnak tudati, valamint akarati-érzelmi oldala van, függetlenül attól, hogy a hatályos Btk. a szándékosság fogalma tekintetében kizárólag az akarati-érzelmi oldalról szól. Eszerint szándékosan követi el a bűncselekményt az, *aki cselekményének következményeit kívánja* (dolus directus), *vagy e következményekbe belenyugszik* (dolus eventualis). (Btk. 7. §) Gondtalanul pedig az követi el a bűncselekményt, *aki előre látja cselekményének lehetséges következményeit, de könnyelműen bízik azok elmaradásában* (luxuria), *vagy cselekménye lehetséges következményeit azért nem látja előre, mert a tőle elvárható figyelmet vagy körültekintést elmulasztja* (negligentia). (Btk. 8. §)

Tekintettel arra, hogy jelen tanulmányban nem célom a szándékosság és gondatlanság fogalmának és dogmatikai felépítésének a teljesség igényével történő elemzése, úgy kizárólag a következmény-fogalom mikénti értelmezésének szem előtt tartása mellett a két bűnösségi alakzatot általánosságban, együtt vizsgálom, tekintettel arra, hogy a szándékosság és a tudatos gondatlanság tudati oldala tipikusan mennyiségileg különbözik egymástól. Tehát a differenciáló ismérv nem elsősorban az, hogy *mit* kell az elkövetőnek előre látnia,⁴² hanem az, hogy *milyen fokozatban* kell realizálnia ennek az előrelátásnak.⁴³ A szándékosság, valamint a tudatos gondatlanság tudati oldalának két összetevője van: a tények tudata, valamint a társadalomra veszélyesség tudata.⁴⁴ A tények tudatának „*az objektív tényállási elemeket megvalósító életbeli jelenségeket kell átfognia*”.⁴⁵

IV. A következmények előrelátása-feltétel értelmezési lehetőségei

Arra a kérdésre, vajon az elkövetőnek *milyen körülményeket kell előre látnia* az absztrakt veszélyeztető bűncselekmény megvalósulásához, álláspontom szerint alapvetően kétféle válasz adható, két, egymásnak ellentmondó értelmezési eredménnyel:

- (1) A következmény megegyezik az eredménnyel, ezért immateriális deliktumok esetében e követelmény értelmezhetetlen. (Megszorító értelmezés)
- (2) A következmény tágabb fogalom, mint a tényállástani értelemben vett eredmény, ezért immateriális bűncselekmények esetében következménynek kell tekinteni az absztrakt veszélyt, illetve az objektív büntethetőségi feltételt is. (Kiterjesztő értelmezés)

1. Megszorító értelmezés

Általánosságban kijelenthető, hogy a cselekmény következményeit a korabeli szakirodalom egyértelműen a bűncselekmény eredményével azonosította,⁴⁶ amely jelenség ál-

⁴¹ FINKEY 1899, 16–17. pp.

⁴² Vö. VISKI 1962, 30. p.; FORINTOS 1951, 608. p.

⁴³ Vö. NAGY 2014, 181. p.; TOKAJI 1984, 220. p.

⁴⁴ KÁDÁR – KÁLMÁN 1966, 420. p.; NAGY 2014, 180. p.; TOKAJI 1984, 218. p.

⁴⁵ NAGY 2014, 180. p.; TOKAJI 1984, 218. p.

⁴⁶ Vö. ANGYAL 1920, 325. p.; FORINTOS 1951, 609. p.

lásponom szerint két körülményre vezethető vissza: egyrészt arra, hogy az immateriális bűncselekmények szabályozása kivételes volt, másrészt pedig arra, hogy a bűncselekmény eredményét – mint *Angyalnál* láttuk – tágabb értelemben is alkalmazták. *Angyal*, illetve *Heller* „eredményközpontú” következmény-fogalomhasználatánál az 1960-as évek jogirodalmi műveiben a magatartás következményeinek előrelátása szempontjából vitathatatlanul az eredmény az identifikált tényállási elem, ám *Viski* árnyaltabban fogalmaz, amikor azt mondja, hogy „a „következmény” megjelölésen gyakorlatilag a tényállási elemek összességének tudatát és egy vagy több tényállási elem, legtöbbször az eredmény kívánását, illetőleg az abba való belenyugvást kell érteni.”⁴⁷

A cselekmény következményeinek tényállásszerű eredményre redukált értelmezése gyakorlatilag azt a következményt vonja maga után, hogy a bűnösségi alakzatok törvényi fogalmát modifikálva, specializálva kell értelmezni az immateriális bűncselekmények körében, szigorúan az elkövetési magatartás kifejtésével kapcsolatos tudatot megkívánva, következmények előrelátásának normatív hiánya okán.⁴⁸ Azaz a cselekmény kifejtésének tudata, valamint annak társadalomra való veszélyességének tudata alapozza meg a büntetőjogi felelősséget, a következmények vizsgálata azonban *fogalmilag kizárt*. Immaterialis bűncselekmények esetén hiányzik tehát a *Finkey* által megfogalmazott „hajtóerő”, azaz az akarat tényállástani *relevanciája*. *Viski* a szándékosság és társadalomra veszélyesség kapcsolatát elemző monográfiájában a társadalomra veszélyesség tudata kiterjedésének kérdésében speciális értelmezés mellett foglal állást a tiszta mulasztásos, vagyis a mulasztással elkövetett immateriális bűncselekmények tekintetében. Meglátása szerint a társadalomra veszélyesség tudatának hiánya e bűncselekmények esetében szükségképpen kizárólag a tanúsítandó, illetve a tilalmazott magatartásra vonatkozhat.⁴⁹ Ennek megfelelően – a simile – a tények tudata is csak az elkövetési magatartásra vonatkozhat. *Tokaji* ismerteti *Viski* ebbéli álláspontját, amely szerint „csak a materiális bűncselekményeknél van jelentősége a kívánás, illetve a belenyugvás ismérvének, még az immateriális deliktumoknál a szándékosság tudati oldala elegendő”.⁵⁰ Hasonló álláspontra helyezkedik *Kádár* is: „a formális bűncselekményeknél elég a tényállásban meghatározott tevékenység tudása és a tudatnak nem kell átfognia annak a tényállásban nem szereplő következményeit”.⁵¹ *Tokaji* nem ért egyet az alaki bűncselekményeknél az akarati-érzelmi oldal figyelmen kívül hagyásával, ugyanis álláspontja szerint „ez azt jelentené, hogy a szándékos elkövetés törvényi meghatározása az alaki bűncselekményekre nem érvényes”.⁵² Ezért azt az álláspontot tartja helyesnek, amely mind a tudati, mind pedig az akarati-érzelmi oldal meglétét a cselekmény, a kifejtett magatartás vonatkozásában várja el. *Finkey* azon megállapítása azonban, miszerint a szándékot alkotó tudati, valamint akarati oldal közül a tudati a cselekvésre, míg az akarati oldal a szándékolt eredményre, következményre vonatkozik,⁵³ álláspontom szerint

⁴⁷ VISKI 1959, 50. p.

⁴⁸ Vö. TOKAJI 1984, 217. p.

⁴⁹ VISKI LÁSZLÓ: *Szándékosság és társadalomra veszélyesség*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1959., 161. p.; Egyezően: KÁDÁR – KÁLMÁN 1966, 442. p.

⁵⁰ VISKI LÁSZLÓ: *Közlekedési büntetőjog*. Budapest, 1974.412. p. Idézi: TOKAJI 1984, 217. p.

⁵¹ KÁDÁR – KÁLMÁN 1966, 423. p.

⁵² TOKAJI 1984, 217. p.

⁵³ Vö. FINKEY 1899, 19. p.

meggyőzően szól az immateriális bűncselekmények tekintetében a tág értelemben vett következmények vizsgálatának irrelevanciája mellett.

Az ismertetett érvelés, valamint a szubjektív teleologikus értelmezés is arra az eredményre vezet, hogy a jogalkotói intenciónak az immateriális deliktumok dogmatikai jellegét szem előtt tartva ez az értelmezés megfelel, ugyanis e törvényi tényállásokban ténylegesen nincsen olyan *objektív tényállási elem*, amelyet a szándékosság, valamint a gondatlanság fogalmak szempontjából helyes értelmezés mellett következménynek lehetne tekinteni. Ebben az esetben – álláspontom szerint – kijelenthető, hogy a következmény megegyezik az eredménnyel, illetve az objektív tényállási elemek körén az nem terjed túl, és ez esetben ki kell mondani azt is, hogy a bűnösségi követelmény immateriális bűncselekmények körében voltképpen *értelmezhetetlen*, hiszen esetükben nem beszélhetünk bűnösségi vizsgálatot megkövetelő következményről.

Tekintettel azonban arra, hogy a Btk. deklaráltan az akaratelmélet talaján áll és a bűnösség megállapításához megkívánja az emocionális elem meglétét is,⁵⁴ álláspontom szerint elengedhetetlen feltárni és mérlegelni a következményekre kiterjedő akarat-érzelmi elemek léte melletti érvelés eredményeit.

2. Kiterjesztő értelmezés

Nyelvtani értelmezés, valamint objektív teleologikus értelmezés alapján azt kell mondanunk, hogy a következmény *több, mint az eredmény*, annál tágabb fogalom, azaz a tényállástani értelemben vett eredményhez képest *mást is* érthetünk alatta. Emellett, tekintettel arra, hogy az *eredmény* egy büntető anyagi jogi alapfogalom, vélelmezhető, hogy amennyiben a jogalkotó a bűnösségi alakzatokhoz szükséges előrelátást kizárólag a tényállásban megfogalmazott eredményre kívánta volna kiterjeszteni, úgy következmény helyett az eredmény terminust használta volna. Ezen argumentáció mellett álláspontom szerint helye van annak, hogy felvázoljuk azon értelmezés konzekvenciáit, hogy ha a bűnösségi vizsgálat kiterjed(het) olyan, a bűncselekményhez kapcsolódó egyéb tényezőkre is, amelyek dogmatikailag nem objektív tényállási elemek.

A „cselekmény következményei” mint az objektív tényállási elemek körében alkalmazott terminus technikus a hazai szakirodalomban kizárólag a pécsi büntetőjogi iskola tankönyveiben jelenik meg és kerül e helyen definiálásra. *Földvári* értelmezése szerint „a magatartás következtében beálló változásokat közös elnevezéssel következményeknek nevezzük”.⁵⁵ *Földvári* megfogalmazza, hogy a következmények jelentősége nem azonos, ugyanis azok relevanciája attól függ, hogy e következmények mennyiben érintik a jogalkotó által védeni kívánt társadalmi viszonyt.⁵⁶ E következmény fogalom alatt érti a tényállási elemként megfogalmazott következményeket, valamint tágabb értelemben a tényálláson kívüli, bűncselekménytani értelemben eredménynek nem tekinthető következményeket is.

⁵⁴ Vö. VISKI 1962, 30. p.

⁵⁵ FÖLDVÁRI 2002, 103. p.

⁵⁶ FÖLDVÁRI 2002, 103. p.

2. 1. Az absztrakt veszély és az objektív büntethetőségi feltétel mint következmény

Amennyiben a bűnösség tényleges vagy (hanyagság esetében) fiktív tudati oldala szempontjából következménynek tekintjük a tényálláshoz nem tartozó absztrakt veszélyt, avagy az bűnösségi vizsgálat követelményét nélkülöző objektív büntethetőségi feltételt, úgy azt kell mondanunk, hogy e körülményeknek meg kellene jelenniük a tettes tudatában, holott egyik esetében sem beszélhetünk tudati vizsgálatot igénylő objektív tényállási elemről. Éspedig a szubjektív oldal vizsgálatát az uralkodó dogmatikai álláspont szerint az objektív tényállási elemek vonatkozásában kell lefolytatni, a contrario, azok a körülmények, amelyek nem szubszumálhatók valamely objektív tényállási elem alá, kívül esnek a bűnösségi vizsgálaton. Ha az absztrakt veszély, valamint az objektív büntethetőségi feltétel vonatkozásában úgy követeljük meg a bűnösségi vizsgálatot, hogy az említett következmények nem objektív tényállási elemek, akkor a magatartás lehetséges következményeinek körét tágabban értelmezzük, mint az eredményfogalmat. Ennek a tágabb értelmezésnek az eredménye pedig az, hogy voltaképpen bűnösségi vizsgálatot követelünk meg a tudati oldal szempontjából tényálláshoz nem tartozó következmények vonatkozásában is. Ez az értelmezés voltaképpen szűkíti a tettes büntetőjogi felelősségét azzal, hogy a bűnösségi alakzatoknál deklarált *következmények előrelátása* kritériumnak való megfelelés okán *nem* tényállási elemeket is bevonunk a bűnösségi vizsgálat körébe. Így ezen argumentáció alapján vizsgálendő, hogy az absztrakt, tényállásban meg nem határozott veszélyt a tettes magatartása kifejtésekor előre látta-e, előre láthatta-e, avagy előre kellett volna-e látnia. Ez a büntetőjogi felelősséget szűkítő értelmezés az elkövető javát szolgálja, és integrálható megoldás lenne, ellentmond azonban az absztrakt veszélyeztető deliktumok léte kriminálpolitikai indokának, emellett éppen annak jellegadó dogmatikai ismérvét eliminálja. Nevezetesen a jogalkotó e deliktumok esetében éppen azért nem definiálja a veszélyt tényállási elemként, hogy a tekintetben ne kelljen bűnösségi vizsgálatot lefolytatni. Ez az értelmezés mindemellett de facto elmosza a határt az absztrakt és konkrét veszély között.

Ha a fenti értelmezést az objektív büntethetőségi feltételekre levetítve vizsgáljuk, akkor a következők állapíthatók meg: Az objektív büntethetőségi feltétel *genus proximuma* az, hogy olyan tényálláson kívüli tényállási ismérv, amelyre nem kell, hogy a tettes bűnössége kiterjedjen. A következmény-fogalom tág értelmezésével tehát az objektív büntethetőségi feltétel de facto elveszítené *objektív jellegét*, hiszen következmény-jellege okán arra a bűnösségi vizsgálatot le kellene folytatni, ám az eredménynek továbbra sem tekinthető. Bűnösségi elv szempontjából alapvetően aggályos az objektív büntethetőségi feltétel bevonása a következmény-fogalom értelmezési körébe, ugyanis főszabály szerint ezen objektív feltételek az elkövető büntetőjogi felelősségét alapvetően szűkítik. Így tehát szemben az absztrakt veszély következmény-fogalom alá vonásával, a művelet az objektív büntethetőségi feltétel esetén az elkövető hátrányára történő értelmezés miatt sértené, illetve sérthetné a *nullum crimen elvet*. Megjegyzendő azonban, hogy abban az esetben, ha az objektív büntethetőségi feltétel oly módon kerül eleve konstruálásra, hogy az bűnösségi elvet sért, úgy in abstracto a következményként való értelmezés megfelelő eszköz lenne az alapjogsérelem kiküszöbölésére.

Álláspontom szerint tehát sem az absztrakt veszélyeztető bűncselekmények, sem pedig az objektív büntethetőségi feltétel dogmatikai karaktere nem áll összhangban sem a

szándékosság, sem a gondatlanság törvényi szabályozásával. Ez az értelmezés olyan eredményre vezet, amely nincsen összhangban az említett dogmatikai karakterű normák kriminálpolitikai céljával, így ilyen értelmezés útján jellegadó ismérvek megszűnének létezni. Másik oldalról azonban ennek az argumentációnak az eredménye az absztrakt veszély tekintetében teljes mértékben összhangban áll mind a nullum crimen elvvel, mind pedig a bűnösségen alapuló felelősség elvével. Így ez az értelmezés voltaképpen alkotmány-konformnak tekintendő.

2. 2. Matriális jogellenességi tartalom mint következmény

Amíg a megszorító értelmezés a szándékosság, valamint a gondatlanság kodifikált fogalmában megfogalmazott feltétel figyelmen kívül hagyására készlet, addig a kiterjesztő értelmezés olyan eredményre vezet, amely viszont nem rendszerimmanens. Azaz voltaképpen mindkét értelmezés kompromisszumra kényszerít: a megszorító a kodifikált fogalmat, a kiterjesztő pedig a büntetőjog-dogmatikát „készteti lemondásra”. Kérdésként merül fel: vajon van olyan megoldás, amely mindkét álláspont tekintetében megnyugtató eredményre vezet?

Vajon az absztrakt veszélyeztetési deliktumokban kriminalizációs indokként megjelenő társadalomra veszélyesség tudatát lehet olyan immanens fogalmi elemnek tekinteni, amely a szándékosság, illetve a gondatlanság törvényi fogalmában deklarált következménynek tekinthető?⁵⁷ Azaz érthető-e a következmény fogalom alatt a matriális jogellenesség tudata, amely tudat fennállása egyúttal akarati-érzelmi oldal jelenlétét is feltételezi.

Viski a közlekedési bűncselekmények körében foglalkozik veszélyeztető deliktumok bűnösségi problematikáival. E bűncselekmények elkövetési magatartása tipikusan szabályszegés, így megállapításai ennyiben specifikusak, ám álláspontom szerint elemzésének eredményei adekvátak a tanulmányban vizsgált fogalomnak a matriális jogellenességgel való viszonya tekintetében is. *Viski* szerint abban az esetben, ha az elkövető az elkövetési magatartást (szabályszegést) szándékosan (tudatosan) fejtette ki, akkor az absztrakt veszélyeztető jelleg is ténylegesen felismerhetővé vált az elkövető számára. A törvény ugyanis – ahogyan *Viski* megfogalmazza – „csak (absztrakte) veszélyes magatartásokat tilt, illetve azért szabályoz bizonyos magatartásformákat, hogy éppen a veszélyhelyzet bekövetkezése legyen elkerülhető”.⁵⁸ Azaz a szabályszegéssel megvalósuló immateriális deliktumok esetén a társadalomra veszélyesség tudatát implicite az elkövetési magatartás hordozza, amely álláspontom szerint arra az eredményre vezet, hogy a cselekmény matriális jogellenességében való tévedés kizárólag a szabályszegés tényében való tévedéssel egyidejűleg valósulhat meg. *Viski* annyiban kritizálja az itt imént ismertetett álláspontját, hogy az összemossa az absztrakt veszélyt a konkrét veszéllyel.⁵⁹ Álláspontom szerint erről azonban az uralkodó büntetőjog dogmatikai rendszerben azért nincs szó, mert – mint ahogyan fentebb említettem – az absztrakt veszély *ontológiailag* nem, vagy nem feltétlen kell, hogy különbözzön a konkrét veszélytől. Annak oka, hogy immateriális deliktumban a veszély nem tényállási elem, kizárólag jogalkotói döntés.

⁵⁷ Vö. KÁDÁR – KÁLMÁN 1966, 421. p.

⁵⁸ VISKI 1962, 22. p.

⁵⁹ VISKI 1962, 22. p.

Az absztrakt, valamint a konkrét veszély ontológiai azonossága, avagy különbözősége e tekintetben tehát irreleváns.

Mindennek megfelelően abban az esetben, ha az elkövető cselekménye következményeinek a kriminalizáció materiális indokát tekintjük, úgy látszólag visszatérünk arra az álláspontra, hogy immateriális bűncselekmények esetén az absztrakt veszély lesz a következmény-fogalom tartalma. Ez valóban így van, ám az absztrakt veszély *nem eredményként* jelenik meg, hanem *jogellenességi tartalomként*. Ennek dogmatikai következménye pedig kettős: egyrészt a recens szakirodalom elfogadja azt az álláspontot, hogy a cselekmény materiális jogellenességére elegendő az elkövető inaktuális tudatának kiterjednie.⁶⁰ Másrészről pedig a szándékosság tudati oldalát⁶¹ kizáró társadalomra veszélyességben való tévedés szabályai szerint ítélandó meg, a cselekmény materiális jogellenességében való tévedés.

V. Összegzés

A tudat, illetve akarat által átfogott tényállási elemként megjelenő káros következmény mellőzése, illetőleg e jelenség intenzitása új kriminálpolitikai tendencia. Habár e dogmatikai konstrukció nem sérti ab ovo a bűnösségi elvet, mégis e jelenség, a büntetőjogi felelősség expanziója, nem ritkán a felelősség objektivizálódása felé mozdul el. Az objektív felelősség mindinkább erőteljes megjelenését a bűnösség terén kifejezően fogalmazza meg Békés: „civilizációnk nem a gondolkodás-etika, hanem a magatartás-etika bázisára épül”.⁶² Ám Békés megállapításával összefüggésben nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a ténytet, hogy a szándékosság, valamint a gondatlanság fogalmának, dogmatikájának organikus fejlődése, majd a fejlődés eredményének kodifikált matériává válása olyan korban történt, amely kor büntetőjogát a materiális bűncselekmények dominanciája jellemezte.⁶³ E tendencia napjainkra megfordult, ezért úgy vélem, elengedhetetlen a dogmatikai tisztaság érdekében a tanulmányban vizsgált kérdésben állást foglalni.

A következmény-fogalom értelmezése során felvázolt két megoldás közötti disszonancia egymás kölcsönös kizárása mellett oldható fel. A kiterjesztő értelmezés nullum crimen elvet nem sértő eredménye miatt mégis felvetődik azonban a kérdés: Vajon szabad úgy tekinteni a kodifikált bűnösségre mint a kijegecesedett büntetőjog-dogmatika normatív védbástyájára, amely alkalmas arra, hogy megsűrje a bűnösségen alapuló felelősség elvével hadban álló jogintézmények de facto érvényesülését? Másik oldalról viszont: értelmezhető-e egy norma úgy, hogy az de facto megváltoztassa valamely másik norma dogmatikai jellegét? Ha az előrelátást megkövetelő kodifikált bűnösség-fogalmakra mint normatív védbástyára tekintünk és így a következmény fogalom tág értelmezésével eredménynek nem minősülő következményekre is kiterjesztjük az előrelátás követelményét, úgy mind a deliktum absztrakt veszélyeztető jellege okán felmerülő

⁶⁰ NAGY 2014, 183. p.

⁶¹ Tekintettel arra, hogy a tudatos gondatlanság (luxuria) éppúgy rendelkezik tudati oldallal, mint a szándékosság két alakzata, indokolt lenne a tévedés normatív lehetőségét erre is kiterjeszteni.

⁶² BÉKÉS Imre: *Gondatlanság a büntetőjogban*. Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1974. 175. p.

⁶³ FINKEY 1988, 19. p.; HELLER 1931, 136. p.

előrehozott büntetendőség, mind pedig *a bűnösségi elvet sértő* objektív büntethetőségi feltétel létét büntetőjogi felelősséget szükítő, alkotmánykonform módon értelmezzük. Ez az interpretáció túlmutat azonban az értelmezés keretein annyiban, hogy a *magatartás következményei előrelátásának követelménye* de facto megszünteti, de legalábbis erősen árnyalja azt a dogmatikai tételt, miszerint absztrakt veszélyeztető bűncselekmény az eredmény, illetve arra kiterjedő szándék nélkül büntetendő, valamint azt, hogy az objektív büntethetőségi feltétel a tettes szándékától független büntethetőségi kritérium. Álláspontom szerint azonban a materiális jogellenesség mint kodifikációs indokként szolgáló veszély, így a társadalomra veszélyesség tudatának implicit következményként értelmezése az immateriális deliktumok esetén dogmatikailag konzekvens megoldás. Feloldja ugyanis a következmény-eredmény fogalompárosból eredő disszonanciát, teszi ezt azonban úgy, hogy egyéb tényállási ismérvek dogmatikai karakterisztikáját nem sérti.

ERZSÉBET MOLNÁR

AUSLEGUNGSPROBLEMEN BEI DEM KODIFIZIERTEN BEGRIFF DER VORSÄTZLICHKEIT UND DER FAHRLÄSSIGKEIT IN DEM KREIS DER FORMALDELIKTE

(Zusammenfassung)

Die Formaldelikte (immaterielle Delikte) sind Straftaten, deren Straftatbestand kein tatbestandsmäßiges Ergebnis beinhalten. Die Vollendung dieser Straftatbestände übereinkommt mit der Verwirklichung der Tathandlung. Die Gefahr, die aus der Verwirklichung der Tathandlung resultiert, ist eine sog. abstrakte Gefahr, die sich als Kriminalisierungsgrund des Straftatbestandes erscheint. Die Verwirklichung der Tathandlung für das geschützte Rechtsgut ist so gefährlich, dass gemäß der vernünftigen Entscheidung des Gesetzgebers die Tathandlung ohne ein tatbestandsmäßiges Gefahr- oder Verletzungsergebnis strafbar sein muss. Der Beitrag beschäftigt sich mit der Frage, wie das Wissenselement der kodifizierten ungarischen Schuldbegriffe hinsichtlich der abstrakten Gefährdungsdelikte auslegen werden soll. Die Auslegungsfrage stammt aus der gesetzlichen Formulierung der Vorsätzlichkeit und der (bewussten) Fahrlässigkeit, nämlich: es ist erwartet, *der Täter die Folgerungen seines Verhaltens vorherzusehen*. Nach der herrschenden Strafrechtsdogmatik bezieht sich das Erfordernis der Voraussicht auf den objektiven Tatbestandselementen. Die Formaldelikte – wegen des Mangels des tatbestandsmäßigen Ergebnisses – beinhalten aber kein Tatbestandselement, das aufgrund der grammatischen Auslegung *als Folgerung* bezeichnen werden darf. Die dargestellte Dissonanz begründet die Prüfung der Auslegung des *Folgerungsbegriffes* und die dogmatischen und grundsätzlichen Auswirkungen des einzelnen Auslegungsergebnisses bei den Formaldelikten.